

VLOGA PUNK GLASBE PRI OBLIKOVANJU MLADOSTNIŠKE IDENTITETE V ROMANU *DISTORZIJA* DUŠANA DIMA

AJDA TUŠAR, MARUŠA LAURE

Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija
ajda.tusar1@um.si, marusa.laure@um.si

Prispevek obravnava povezanost glasbe in mladostništva ter vlogo glasbe pri oblikovanju identitete mladostnika. Na podlagi teoretičnih izhodišč o razvojnem obdobju mladostništva, pomenu vrstniških odnosov in funkcijah glasbe je predstavljena glasbena zvrst punka kot izraza upornišva, samopotrditve in družbene kritike. Osrednji del prispevka predstavlja analiza mladinskega glasbenega romana *Distorzija* avtorja Dušana Dima, ki je za literarno delo prejel nagrado večernica. Prispevek raziskuje preplet glasbenega, socialno-psihološkega in ljubezenskega romana, vlogo punk glasbe pri oblikovanju identitete glavnega junaka ter pomen glasbenih referenc za sporočilnost literarnega dela. Ugotavlja, da glasba v romanu ni zgolj ozadje dogajanja, temveč osrednje izrazno sredstvo, preko katerega protagonist oblikuje svoj pogled na svet, izraža upor proti avtoritetam ter razvija lastno identiteto.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pef.3.2026.16](https://doi.org/10.18690/um.pef.3.2026.16)

ISBN
978-961-299-180-7

Ključne besede:
glasba,
mladostništvo,
punk,
nagrada Večernica,
mladinski roman

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pef.3.2026.16](https://doi.org/10.18690/um.pef.3.2026.16)

ISBN
978-961-299-180-7

Keywords:

music,
adolescence,
punk,
Večernica Award,
young adult novel

THE ROLE OF PUNK MUSIC IN THE FORMATION OF ADOLESCENT IDENTITY IN DUŠAN DIM'S NOVEL *DISTORZIJA*

AJDA TUŠAR, MARUŠA LAURE

University of Maribor, Faculty of Education, Maribor, Slovenia
ajda.tusar1@um.si, marusa.laure@um.si

This paper examines the relationship between music and adolescence, with a particular focus on the role of music in the formation of adolescent identity. Drawing on theoretical perspectives on adolescent development, the importance of peer relationships, and the functions of music, punk music is presented as an expression of rebellion, self-affirmation, and social criticism. The central part of the paper is an analysis of the young adult musical novel *Distorzija* by Dušan Dim, which received the Večernica Award for children's and young adult literature. The study explores the interplay of musical, socio-psychological, and romantic novel elements, the role of punk music in shaping the protagonist's identity, and the significance of musical references in conveying the novel's message. The findings indicate that music in the novel functions not merely as a background element but as a central means of expression through which the protagonist constructs his worldview, expresses resistance to authority, and develops his personal identity.

University of Maribor Press

1 Uvod

Glasba v obdobju mladostništva predstavlja pomemben dejavnik pri oblikovanju lastne identitete posameznika. Denac (2013: 113) navaja, da poslušanje glasbe predstavlja eno izmed najpogostejših prostočasnih dejavnosti v življenju mladostnika. Glasba je kot posrednica med čustvi in razumom področje, ki je izjemno pomembno za celostni razvoj človekove osebnosti (Denac, 2013: 115). Burian, Malešič, Bankovič in Habe (2019: 113) dodajajo, da mladostniki predstavljajo populacijo, ki je za vplive glasbe še posebej dovzetna. To potrjuje tudi dejstvo, da mladi praviloma prevzamejo stil oblačenja, ki je značilen za neko glasbeno zvrst, prav tako se jim na podlagi glasbe, ki jo poslušajo in posledično družbe v kateri preživijo večino svojega prostega časa, oblikuje besedni zaklad, pogled na svet, njihove vrednote in načela, vse to pa vpliva na oblikovanje njihove lastne identitete.

V prispevku je predstavljen interdisciplinarni pristop k obravnavi mladostništva in glasbe, s poudarkom na glasbeni zvrsti punka, na osnovi mladinskega glasbenega romana *Distorzija* avtorja Dušana Dima, ki je izšel leta 2005. Roman je prejel nagrado večernica za najboljše slovensko mladinsko literarno delo. Številne raziskave in prispevki kažejo, da je lahko tak pristop oziroma obravnava atraktiven in zanimiv pristop k področjema, ki ju vsebina in tema romana združuje: na eni strani je obdobje mladostništva kot iskanje in oblikovanje identitete posameznika, na drugi strani pa glasba kot ena izmed poglobitvenih in izjemno vplivnih sestavin v obdobju odraščanja in življenju mladostnika.

1.1 Mladostništvo

Razvojno obdobje mladostništva je obdobje med koncem otroštva in začetkom zgodnje odraslosti, torej med približno 11.–12. in 22.–24. letom starosti. (Marjanovič Umek in Zupančič, 2009: 511). Gre za obdobje hitre telesne rasti in razvoja, ob tem pa tudi za pospešen razvoj reproduktivne zrelosti. Biološke spremembe spremljajo psihološke spremembe, saj gre za čas, ko se oblikuje identiteta posameznika. Ker gre za razvoj intelektualnih in socialnih pristojnosti, razvoj lastnih vzorcev delovanja za uporabo porabniškega in prostočasnega trga in razvoj življenjskega stila, razvoj sistema vrednot, norm, etične in politične zavesti (Kordeš, 2001: 396) in katerega pričetek sovпада z osnovanjem dokončnih temeljev v možganih mladostnika, ki bodo predstavljali podstat njegovim odraslim odnosom (Gostečnik, 2016: 83),

obdobje mladostništva ni le vmesno obdobje med otroštvom in odraslostjo, ampak je eno najpomembnejših oblikujočih obdobji v življenju (Kordeš, 2001: 396). Hargreaves in Lamont (2017: 128) navajata, da pride v obdobju mladostništva do t. i. krize identitete, kjer posameznik raziskuje oziroma spoznava več različnih identitet, to pa razreši, ko oblikuje oziroma sprejme eno izmed njih. Obenem pa so v mladosti prisotne tudi mnoge prikrite pasti individualizacije, ki v vsakdanjem življenju prinašajo stresne situacije zaradi občutka negotovosti, nekompetentnosti in vse bolj zgodnjih pritiskov dolgoročnih izbir (Ule, 2002: 31). Slednje je med ključnimi razlogi zakaj je vse bolj pomemben prosti čas, ki ga opredeljujejo raznovrstne dejavnosti (Denac, 2013: 114). Denac (2013: 114–115) navaja, da številne raziskave proučujejo in ugotavljajo, da je med najpogostejšimi pristočnimi dejavnostmi mladostnikov poslušanje glasbe. Glasba je kot posrednica med čustvi in razumom področje, ki je izjemno pomembno za celostni razvoj človekove osebnosti (Denac, 2013: 115).

1.2 Funkcija glasbe v obdobju mladostništva

V obdobju mladostništva se socialni okvir posameznikovega delovanja razširja, interakcije in odnos z vrstniki postanejo zelo pomemben del njegovega življenja in pomembna mladostnikova referenčna skupina ter prostor preizkušanja identitete (Erzar, 2019: 239). Kuhar (2002: 271) navaja, da so vrstniki v tem obdobju model za posnemanje obnašanja, vir tolažbe, pa tudi vir draženja in primerjanja med seboj. V tem obdobju je prisotnih veliko čustev in različnih doživljanj sveta, od radosti, vznemirjenja, pozitivnih pričakovanj in veselja, pa tudi žalosti, anksioznosti, negotovosti in dvoma vase, osamljenosti in zaskrbljenosti glede prihodnosti (Conger, 1999 v Zupančič in Marjanovič Umek, 2009: 521). Izredno pomembno za mladostnika je, da v tem obdobju veliko bere, piše in se ukvarja s kulturo, saj imajo te dejavnosti zelo pomemben vpliv na njegove razvijajoče se možgane (Erzar, 2019: 239). Strokovnjaki opazajo, da ima glasba izrazito velik učinek na emotivno počutje, zmožnosti in sposobnosti mladostnika (Feinstein, 2013; Steinberg, 2014 v Gostečnik 2016: 173). Zanj je to sredstvo, ki mu omogoča, da se pomiri, ali nasprotno, izrazi silovita čustva, včasih pa tudi upor (Braconnier, 2001: 168).

V obdobju oblikovanja lastne identitete mladostnik izraža velik interes za poslušanje glasbe (Denac, 2013: 113). De la Motte-Haber (1990: 154) sicer navaja, da mladostnikovega globokega užitka ne moremo razlagati s starostjo, temveč z željo po pustolovščinah, "sanjskih deželah", torej po potrebah, ki so sicer specifične za

mladostniško obdobje, vendar jih ne zbuja to obdobje, temveč življenjske razmere mladostnikov. Mladostniki se z glasbo lahko poistovetijo, saj se besedila velikokrat dotaknejo tem, povezanih z neodvisnostjo, za njih pomembnimi življenjskimi vrednotami, zaznavanjem samega sebe, ljubezenskimi tegobami, uporom proti staršem in drugim avtoritetam (Burian, Malešič, Bankovič in Habe, 2019: 114). Načela in vrednotenja, ki jih povezujemo z glasbo, odsevajo estetske izkušnje in znanje (de la Motter-Haber, 1990: 155). Ob tem pa jim poslušanje glasbe nudi tudi pobeg od vsakodnevnih težav, da sprostijo občutke jeze, razočaranja, žalosti ipd. (Lacourse, Claes in Villeneuve, 2001: 323). Občutek kontrole in kompetentnosti, da oblikujejo okolje po svojem okusu in na način, ki deluje znano in razumljivo, se jim dodatno okrepi, kadar glasbo ustvarjajo sami (npr. z "garažnim" bendom) (Pojbič, 2017: drugi odstavek). De la Motter-Haber (1990: 155) navaja, da deklice načeloma težijo k bolj čustveno poudarjeni glasbi, kot so na primer popevke, softrock, celo klasična glasba, dečki pa naj bi imeli rajši trdo, bolj napadalno glasbo. K temu prištevamo rock, glasbo za pihala in koračnice, moderni jazz in punk. Tako naj bi glasba predstavljala obogatitev mladostnikovega čustvenega sveta, vplivala na njegovo ustvarjalnost, spodbujala drugačnost v mišljenju, razumevanju in reševanju problemov ter delovala kot motivacijsko sredstvo (Denac, 2013: 115). Človek vse življenje spreminja svoje poglede na glasbo. Toda prav v letih, ko se na vseh področjih razvija zelo hitro, se ti pogledi večinoma usmerjajo k splošnemu glasbenemu okusu (de la Motte-Haber, 1990: 169). Avtorji oziroma raziskovalci, ki se ukvarjajo s proučevanjem te tematike in področja smatrajo, da je glasba eno izmed sredstev, ki posameznika »opremi za življenje« (Te'Neil Lloyd, 2002 v Burian, Malešič, Bankovič in Habe, 2019: 114).

1.3 Mladinski roman in glasba

Haramija in Denac (2024: 207) navajata, da se glasba in književnost povezuje na različne načine, na primer ob nekaterih zvrsteh klasične glasbe, v katerih je besedilo nepogrešljivo (opera, opereta) ali ob povezavi besedil in določenih glasbenih zvrsti (pop, rock, punk, reggae). Med beletristiko za otroke in mladino imamo glasbene pravljice, pripovedke, povesti in romane, ki se tematsko navezujejo na glasbo.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (b. l.) roman opredeljuje kot daljše pripovedno delo z več dogodki, osebami, navadno v prozi. Mladinski roman je posebna književna vrsta v območju literature za mladostnike in mlade odrasle (Haramija in Denac, 2024: 207).

Povezovanje mladinskega romana in glasbe pomeni atraktiven, aktualen in zanimiv pristop oziroma doprinos k dvema predmetnima področjema: na eni strani gre za branje in utrjevanje bralne pismenosti mladih bralcev, na drugi strani pa za glasbo kot eno izmed pomembnih sestavin mladostnikovega življenja (Haramija in Denac, 2024: 207).

1.4 Alternativna kultura – punk kot izraz mladostniške identitete in uporništva

Poslušanje glasbe je ena izmed najpogostejših dejavnosti v prostem času mladostnika (Denac, 2013: 113). Mladostniki poslušajo različne zvrsti glasbe zaradi raznolikih izraznih možnosti, ki jih zvrsti ponujajo (Haramija in Denac, 2024: 209). Glasba med mladimi predstavlja kanal oziroma pot za komuniciranje. Uporabljajo jo ne samo za uravnavanje vsakodnevne razpoloženja in vedenja, ampak tudi za predstavitev sebe drugim (Denac, 2013: 115). Hargraves, Miell in Macdonald (2009: 11) navajajo, da lahko glasbeni okus in izbira glasbe mnogokrat pomembno vplivata na oblikovanje vrednot, načel in odnosa mladostnika do posameznika in družbe. Katera zvrst glasbe bo mladostniku všeč oziroma jo bo izbral za priljubljeno, je odvisno od več različnih dejavnikov – mediji, vrstniki, izobraževalne ustanove, učitelji, starši, sorojenci pa tudi interesi in želje mladostnika.

Adolescenti morajo razviti visoke sposobnosti za realistično in zanesljivo reševanje svojih razvojnih problemov, ki nastajajo kot posledica raznolikih in včasih nasprotujočih si vplivov posameznih organizacij in socialnih sistemov, ki so socializacijsko pomembni. Pri tem se dogaja, da vodilni principi in pogoji socializacije niso nujno v skladu s tistimi, ki vodijo človeško duhovno rast in osebnostni razvoj, kar za adolescente predstavlja velik problem. Sili jih v izbiro med konformizmom in odporom proti obstoječi družbi (Ule in Miheljak, 1995: 32).

Žnidar (2018, prvi odstavek) navaja, da rezultati nevroznanosti in razvojne psihologije mladostnikov kažejo na to, da je za zdrav razvoj mladih bistveno, da odrasli in ostali vzgojitelji v življenju mladostnika spoštujejo oziroma upoštevajo čustveni svet adolescentov, njihovo željo po vključevanju v različne socialne kroge, iskanje in ustvarjanje novih izkušenj in kreativno raziskovanje. Ena izmed oblik funkcionalnega vedenja adolescentov je iskanje novosti in premikanje oziroma

preizkušanje mej, kar odrasli pogosto prepoznajo kot upiranje in uporništvu. Gre za običajno vedenje, ki pa se lahko kaže na dva načina. Redkeje omenjena in obravnavana je konstruktivna stran uporništvu, kjer lahko odrasli, ki se zavedajo specifik mladostniškega uma, najstnika podpirajo pri njegovem iskanju novih, lastnih kreativnih poti. S tem pomembno pripomorejo k poklicnemu oziroma profesionalnemu razvoju adolescenta. Najstništvo in zgodnja dvajseta leta so čas konstruktivnega razvoja potenciala, ki se lahko ob pravilni prepoznavi in podpori s strani odraslih oblikuje v nekaj dobrega. Najpogostejše obravnavana pa je destruktivna stran uporništvu. Ta se na primer kaže v primerih prehitre vožnje, z uživanjem alkohola in drugih substanc ipd. Gre za vedenja, ki jih odrasli poskušajo nadzorovati oziroma mlade usmerjati predvsem z namenom, da normalno in zdravo odrasčajo, ob tem pa razvijejo vrednote, načela in lasten potencial. Mladostniško upiranje lahko razumemo tudi kot neodobravanje, da stvari počnemo na uveljavljen, utečen, konvencionalen način in ga na nek način označimo kot "razmišljanje izven okvirjev" oziroma iskanje novih rešitev in poti. Ustvarjalni najstnik se včasih preprosto ne more sprijazniti z določenim stanjem in organsko išče in razmišlja o možnih izboljšavah (Žnidar, 2018, prvi odstavek). Pri tem ima veliko vlogo tudi glasba, ki jo mladostnik posluša in predstavlja pomemben del pri oblikovanju lastne identitete. S poslušanjem rocka, punka, metala mladi izražajo lastno identiteto, vrednote ter uporništvu proti klasičnim družbenim normam (Haramija in Denac, 2024: 212). Že več desetletij je svet sodobne glasbe tesno povezan z mamili, ob tem pa so besedila vse bolj izzivalna in skrajna. Braconnier (2001: 168) navaja, da številne starše zelo skrbi kako glasba vpliva na njihove mladostnike. Ali jih poslušanje določenih zvrsti glasbe spodbuja k uživanju drog? So v večji nevarnosti, da zapadejo v nasilno vedenje? Zaenkrat ni trdnih dokazov, ki bi kakorkoli nakazovali na to, da glasba neposredno vpliva na prestopniško vedenje. Včasih mladostnike bolj pritegne ritem kot besedilo skladbe, ob tem pa nekateri menijo, da lahko glasba neko vedenje potencira, vendar se je temu mogoče izogniti, če ima mladostnik možnost, da se o svojih stiskah, čustvih, občutkih in razmišljanju lahko pogovarja s starši oziroma prijatelji. Zagotovo pa glasba mladostniku zbuja občutek, da pripada "drugačnemu" svetu. Če glasba postaja čedalje glasnejša, celo tako glasna, da nekaterim mladostnikom povzroča zdravstvene težave (npr. s sluhom), je to morda zato, ker današnji svet postaja vse bolj nasilen, glasba pa sledi tej težnji (Braconnier, 2001: 168).

Punk je zvrst glasbe, družbenokritično glasbeno gibanje, katere začetek sega v drugo polovico 70. let 20. stoletja. Znan je po svojevrstnem upor, divji naravi ter izražanju družbenih in političnih sporočil (Haramija in Denac, 2024: 210). V osnovi gre za zelo minimalistično, pristno in preprosto glasbo. Pesmi so večinoma koncizne, izvajane v hitrejšem tempu, energične, agresivne, iz preprostih melodičnih vzorcev, ki jih sestavljajo trije akordi. Besedila skladb so pristna, jasna, iskrena, neposredna in predstavljajo svojevrsten upor do družbenih in političnih ureditev. Teme, ki jih glasbena zvrst obravnava so pogosto družbeni problemi kot na primer nepravilnost, korupcija, vojna, revščina, seksizem, rasizem in podobno. Izvajalci punka so zasloveli z neobičajnimi, lahko bi rekli celo šokantnimi nastopi in izstopajočim obnašanjem na odru. Kitare v punk glasbi so pogosto izrazito izkrivljene (distorzirane), kar prispeva k agresivnemu in hrupnemu zvoku (Haramija in Denac, 2024: 210). Punk pa ni le glasbena zvrst, temveč se je na njegovi osnovi oblikovalo gibanje s širšo podkulturo za katero so uveljavljeni določeni kroji oblačil, obutve in modnih dodatkov, družbeni aktivizem in uporniška filozofija. Še vedno pa se punk bori za pravičnejšo in bolj vključujočo družbo ter podpira držo, da je ob krivicah treba zakričati - z glasbo ali uporno gesto. Punk ni mrtev, dokler so živi ljudje, ki ga oblikujejo naprej - po svoje (Lestan, Hvalc in Zupančič, 2026: odstavek 6).

2 Metodologija

V mladinski književnosti je glasba mnogokrat omenjena, redkeje pa se pojavlja kot samostojni motiv ali osrednja tema literarnega dela. Iz korpusa izvirnih slovenskih mladinskih romanov, ki so prejeli nagrado večernica, smo za pričujoče poglavje poiskali literarno delo, ki je tesno prepleteno z glasbo, najbolj izrazito s punkom.

2.1 Metode

Teoretični prispevek temelji na izboru kakovostnega bralnega gradiva s tematiko glasbe, prvenstveno z glasbeno zvrstjo punka. Pri obravnavi so bili uporabljeni koraki:

roman je nastal po letu 2000, njegova obravnava sledi literarno-zgodovinskemu principu, literarno delo je obravnavano glede na letnico izida. Analiza besedila je opravljena po literarno-teoretični metodi morfoloških značilnosti, kjer so

obravnavane naslednje prvine: zgodba, snov, tema in motivi, glavne in stranske osebe, književni čas, književni prostor, pripovedovalec.

Nadalje je bilo opredeljeno v katerem romanu se pojavi glasbena zvrst punk, ob tem pa smo izpisali vse naslove skladb, ki so omenjeni v izbranem literarnem delu.

Nazadnje je podana analiza povezave med tematiko romana glede na psihološko vlogo izbrane glasbene zvrsti, tj. punka.

2.2 Raziskovalna vprašanja

Zastavili smo si naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Kako se v romanu *Distorzija* prepletajo elementi glasbenega, socialno-psihološkega in ljubezenskega romana?
2. Kakšno vlogo ima punk glasba pri oblikovanju identitete glavnega lika?
3. Na kakšen način glasbene reference (imena skupin, omenjene skladbe, besedila) soustvarjajo pomen in sporočilnost literarnega dela?

2.3 Postopek zbiranja podatkov

S pomočjo seznama nominiranih in nagrajenih del za nagrado večernica smo z omejitvijo letnic izida poiskali tiste mladinske romane, katerih osrednja tema je glasba. Pomemben kriterij je predstavljal pogoj, da glasba predstavlja samostojni motiv ter da gre za glasbeno zvrst punka. Omenjenim merilom je ustrezalo eno literarno delo.

2.4 Analiza rezultatov

Mladinski roman Dušana Dima z naslovom *Distorzija* je roman, ki je tesno prepleten z glasbo, najbolj izrazito s punkom. Gre za roman, katerega temeljna tema je prikaz deškega glavnega literarnega lika, ki se ne znajde v problematičnem obdobju odrasčanja, njegov svet pa je v celoti povezan z glasbo (Haramija in Denac, 2024: 218). Tako spremljamo zgodbo mladostnika, ki preizkuša meje šolskega sistema in staršev in hodi po robu - eksperimentira z mamili, se omamlja z alkoholom, veliko časa in energije vloži v zabave, nabira prve spolne izkušnje ter na raznolike načine, ki so zgrajeni po podobah odraslih, oblikuje in ozavešča svoj življenjski pogled.

2.5 Rezultati – mladinski roman Dušana Dima: *Distorzija* (2005)

Mladinski roman *Distorzija* (2005), za katerega je avtor Dušan Dim prejel nagrado večernica, je njegovo prvo in zaenkrat tudi edino mladinsko literarno delo. Vanj spretno vpleta elemente glasbenega romana, kar nakazuje tudi izbira naslova – *Distorzija*. Beseda opisuje oziroma nosi več pomenov. V medicini pomeni natrganje ali pretrganje ovojnice in sklepnih vezi, v glasbi pa kitarski efekt oziroma spremembo zvočnega signala, ki povzroči, da zvok dobi grob, hrustljav, popačen ali izkrivljen pomen (Haramija in Denac, 2024: 217). Tako lahko v prenesenem pomenu naslov literarnega dela razumemo kot prisposodbo za neke vrste trud in naprežanje posameznika z željo, da te “tisto nekaj” zgane oziroma spremeni stanje izven ustaljenih, tudi pričakovanih, življenjskih stalnic. Prav to se namreč zgodi glavnemu junaku ob stiku in izkušnjo z glasbeno zvrstjo punka, bralci pa skozi pripoved spremljamo in skupaj z njim doživljamo spremembe, izzive, razočaranja in uspehe na njegovi glasbeni in življenjski poti. Po romanu so posneli tudi celovečerni film (Haramija in Denac, 2024: 217).

Glavni književni lik mladinskega romana *Distorzija* je Dejan, petnajstletni dijak prvega letnika gimnazije, ki ga prijatelji kličejo Piksi. Že na začetku romana iz pripovedi izvemo, da mu je bolj malo mar za šolo, obveznosti ali karkoli drugega kot za glasbo. Kot navajata Haramija in Denac (2024: 217) se Piksi skozi glasbo, ki jo posluša in igra, udejanja, glasba pa ni le dodatek temveč njegov način življenja. Sočasno spremljamo še dve bistveni zgodbi: uporništvo v odnosu do staršev in izobraževalnega sistema ter ljubezensko zgodbo. Izstopajoč motiv oziroma pomembno vlogo ima poslušanje starih kaset, ki so bile last njegovega izginulega starejšega brata in mu na nek način predstavljajo edino vez in spomin, ki je ostal za njim. Težave z nerazumevanjem staršev so v Piksijevi družini zakoreninjene že dalj časa (Haramija in Denac, 2024: 218). Brat je od doma odšel, ker ga starši niso razumeli, niti ga niso poskušali razumeti. Na podlagi tega je predstavljeno stereotipno pojmovanje alternativne glasbe in vpliva, ki ga le-ta ima na posameznika: kdor se s tem ukvarja, je odvisnik in delinkvent. Konvencionalna in stereotipna pa sta pravzaprav starša - molčeča, zaskrbljena in podrejena mama ter grob in velikokrat opit oče, glava družine, ki nima razumevanja in strpnosti ne do sina ne do glasbe. Kot vodilni motiv oziroma lajtmotiv se skozi celo pripoved večkrat pojavi skladba Johnnyja Thundersa z naslovom Born to lose. Prav stare kasete in omenjena skladba sta poglavitna razloga, da skupaj s prijatelji, med katerima sta tudi Sani in Pejo,

njegova najbližja zaupnika, osnuje glasbeno punk-rock skupino Avtsajders. Z izbiro imena skupine je zelo jasno predstavljena mladostniška ideja oziroma njihovo dožemanje odraslega sveta, ki se mu ne nameravajo ali bolje povedano zavestno ne želijo prilagoditi. Notranjo motivacijo pa glavni lik posredno izpoveduje tudi z izbiro drugih komadov, saj je glasba neločljivo povezana s Piksijevim doživljanjem sebe in sveta (Haramija in Denac, 2024: 217). Piksi se od sovrstnikov razlikuje predvsem po tem, da vztrajno sledi svojim željam in sanjam, s čimer nenazadnje premaga t. i. veliki sistem, to je učitelje in starše (Haramija in Denac, 2024: 218). Izbira skladb, ki se pojavijo tekom pripovedi, ni naključna. Zvenenje in razumevanje angažiranih besedil (Ramones, Partibrejkers, Pankrti, Majke ...) napolnjuje Piksijev svet in postanejo sestavni del tega sveta in ne le zvočna kulisa (Haramija in Denac, 2024: 218).

Na poti do prvega samostojnega koncerta se srečajo s kar nekaj izzivi in doživijo številne spodrsiljaje. Sprva se soočijo z odhodom pevcu Tonija, ki jih zapusti tik pred koncertom ob tem pa s seboj odnese tudi bobne. Pomemben vpliv imajo tudi vrstniki iz uspešnejše glasbene skupine, ki vadijo v sosednjih prostorih in jim nekako predstavljajo konkurenco. V romanu je, ob odraščanju glavnega lika, punk glasba tista, ki prinaša temeljno sporočilnost (Haramija in Denac, 2024: 217). Čeprav imajo vrstniki boljše finančne pogoje, lepše urejen prostor za vadenje, menedžerja in je njihova glasbena skupina širši javnosti bolj všečna in priljubljena, to Piksiju ne predstavlja večjega pritiska, saj mu več pomeni iskrenost in sporočilnost glasbe same kot komercialen in nastopaški pristop, kar zopet potrjuje njegovo svojeglavost, nepopustljivost in da zmore slediti svoji viziji in sanjam.

Ob tem spremljamo tudi najstniško ljubezensko zgodbo, neke vrste ljubezenski trikotnik. Na eni strani je popularna in fizično privlačna Suza, ki Piksiju predstavlja prvo veliko ljubezen in v njem vzbuja bolečino zaljubljenosti in neizpolnjenega hrepenenja. Na drugi strani pa je Alma, ki je v svoji naravnosti in naravi dobra in predvsem glasbo razume (Haramija in Denac 2024: 218) s čimer mu pokaže, da je Suza, čeprav na zunaj deluje popolno, navznoter neiskrena, ponarejena, brezumna in puhloglava. Tako se Piksiju svet mahoma spravi v red in uredi - ima svojo glasbeno skupino in Almo, mehki sneg, ki pada na Ljubljano pa postane prispodoba njega samega: Piksi čuti spokojnost, mir, mehko in tišino (Haramija in Denac, 2024: 2018).

Emocionalni in kognitivni vidik glasbene zvrsti punk lahko prepoznamo v romanu *Distorzija*, kjer glavni lik doživlja sebe in svet okrog njega preko glasbe (Haramija in Denac, 2024: 219), ko z njo nedvoumno in odkrito izraža svoje neodobravanje z aktualnimi avtoritetami in normativnim pojmovanjem pričakovanih vzorcev obnašanja. Tako glasba ni le zvok, ampak izrazno sredstvo. Z njo pripoveduje in izraža svoje razmišljanje, pogled na družbo in življenjski pristop. Z agresivnim zvokom glasbil člani glasbene skupine izražajo jezo, frustracijo, upor in razočaranje nad družbo (Haramija in Denac, 2024: 219).

3 Razprava

Z analizo mladinskega glasbenega romana Dušana Dima *Distorzija* (2005) lahko ugotovimo, da je izbira najbolj priljubljene glasbene zvrsti glavnega protagonista literarnega dela zelo odvisna od njegovega karakterja, vpliva okolja, družine in vrstnikov, čustvenega stanja, dojemanja sveta okoli njega, lastnosti zvrsti glasbe (punk) in razreševanja vprašanj o lastni identiteti. Roman lahko označimo kot realistično in socialno-psihološko literarno delo, saj se avtor tekom pripovedi ukvarja z vprašanji odraščanja, oblikovanja mladostnikovega pogleda na svet in s pojmovanjem lastne identitete. Prav tako pomemben element predstavlja motiv nesrečne najstniške ljubezni oziroma neizpolnjenih mladostniških koprnjenj. Glasbeni romani so torej izrazito sinkretični, utemljuje jih preplet vsaj dveh literarnih žanrov (Haramija in Denac, 2024: 225).

Haramija in Denac (2024: 225) navajata, da lahko z izborom različnih glasbenih zvrsti pomembno vplivamo na ključne vidike razvoja mladostnika, kot na primer na njegov estetski razvoj, na osebno in družbeno identiteto, socializacijo, uravnavanje in obvladovanje čustev ter motivacijo. Mnogi namreč glasbo poslušajo za zabavo in boljše počutje, številni pa jo občudujejo tudi v umetniškem smislu. Bistvena vrednost glasbe je v dejstvu, da mladostnikom omogoča izražanje lastne identitete in njihovih vrednot, vpliva na uravnavanje čustev ter omogoča spoznavanje novih prijateljev (Haramija in Denac, 2024: 225). Ob tem je smiselno izpostaviti tudi, da glasba predstavlja komunikacijsko sredstvo, saj lahko z njo izrazimo svoje vrednote in ideale. Povezovanje oziroma vključevanje glasbe kot glavnega motiva mladinskih romanov predstavlja pomemben pristop k soočanju z življenjskimi izzivi mladostnikov, saj so ti velikokrat izraženi v besedilih skladb. Tako punk glasba, kot glasbena zvrst znana po proti-institucionalnih idejah, v romanu *Distorzija* podpira

oziroma dopolnjuje lastnosti glavnega lika, Piksija, ki predstavlja svojeglavega mladostnika in upornika proti tradicionalnim družbenim normam.

Glasba in mladinska književnost imata moč, da združita različne umetniške izraze in obogatita bralčevo izkušnjo (Haramija in Denac, 2024: 226). Prepletenost glasbe in literarnih del je povezana s preferencami avtorja in bralcev, povezuje pa se lahko na različne načine. Slednji so povzeti po prispevku Haramija in Denac (2024: 227):

- Glasba branje dopolnjuje in pomembno vpliva na intenzivno doživljanje in razumevanje pripovedi,
- glasbene vsebine v literarnih delih bralca spodbudijo k poslušanju, izvajanju in ustvarjanju glasbe,
- glasba približa dogajalni čas in prostor,
- glasba izpostavi razpoloženje oziroma tematiko romana,
- posamezne zvrsti glasbe lahko podprejo oziroma karakterizirajo lastnosti in osebnostne značilnosti protagonistov literarnega dela,
- glasba in beseda lahko odražata specifično kulturo ali skupnost,
- besedila uglasbenih pesmi izražajo vsebinske elemente romana, kar pomembno vpliva na interpretacijo in dojemanje besedilnega sporočila.

Tako ima glasba v mladinskem romanu *Distorzija* osrednjo vlogo in predstavlja glavni motiv pripovedi, saj pomembno vpliva na njeno doživljanje in razumevanje. Ker je v ospredju glasbena zvrst punk, je s tem poudarjeno tudi razpoloženje oziroma tematika romana (uporništvo mladih, iskanje lastne identitete in pravih vrednot v življenju, nasprotovanje avtoritetam, sledenje svojim željam in sanjam, samopotrditve in ustvarjanje lastnega prostora pod soncem). Kot že omenjeno, je ob tem karakteriziran tudi glavni lik literarnega dela. V romanu je veliko utrinkov značilnih za srednješolska leta - medgeneracijski konflikti, brezobziren odnos med različnimi skupinami mladostnikov, preobrati na ljubezenskem področju ipd. Skladbe, ki se v izbranem romanu pojavijo tekom pripovedi so Born to lose (Johnny Thunders), I Fought the Law (The Clash), Do You Remember Rock'N'Roll Radio? (Ramones), Večeras ako želiš saznati (Partibrejkers), Lepi in prazni (Pankrti), Putujem (Majke). Izbrana dela niso vključena naključno, saj avtor z njimi poudari in podpre vsebinske elemente literarnega dela, kar pri bralcu pomembno vpliva na njegovo interpretacijo in dojemanje besedilnega sporočila. V povezavi s slengovsko obarvanim in mladostniškim slogom bralcu, ne glede na starost in glasbeni okus, predstavi pestrost najstniškega življenja, njihovega spopadanja z vsakdanjimi težavami in približa mladostniški pogled na svet.

Analiza romana *Distorzija* potrjuje, da glasba v mladinski književnosti ni zgolj spremljevalni motiv temveč pomemben gradnik literarne pripovedi in karakterizacije literarnih oseb. Kot sinkretična literarna vrsta omogoča večplastno interpretacijo besedila, saj roman združuje literarne, glasbene, sociološke in psihološke vidike razvoja mladostnika. Ob tem glasbena zvrst punk ne oblikuje le ozadja dogajanja, temveč pomembno predstavlja simbol mladostniškega uporništv, iskanja svobode, oblikovanja identitete ter nasprotovanja ustaljenemu odraslemu življenju. Roman tako bralcu ponuja vpogled v kompleksnost odrasčanja, adolescence in pospešenega razvoja na vseh področjih, obenem pa poudarja pomen umetnosti in glasbe pri razumevanju in izražanju sebe, svojih vrednot in odnosa z okoljem. Prav zaradi prepleta glasbenih in literarnih elementov roman *Distorzija* Dušana Dima predstavlja pomemben primer sodobnega slovenskega mladinskega glasbenega romana.

Vir

Dušan DIM, 2025: *Distorzija*. Ljubljana: Cankarjeva založba (Zbirka Najst).

Literatura

- Alain BRACONNIER, 2001. *Kako razumeti mladostnika: priročnik za starše otrok, starih od 10 do 25 let*. Tržič: Učila.
- Urška BURIAN, Diana MALEŠIČ, Anja BANKOVIČ in Katarina HABE, 2019. Povezanost glasbenih preferenc z depresivnostjo pri mladostnikih. *Revija za elementarno izobraževanje* 12/1. 113–138. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-LYMYC9I8/5b9a7a01-e7de-4188-acfd-a6ea59e9bcc4/PDF>
- Helga DE LA MOTTE-HABER, 1990. *Psihologija glasbe*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Jerneja DENAC, 2013. Vpliv glasbene industrije na odnos mladostnika do popularne glasbe. *Socialna pedagogika* 17/1-2. 113–127. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-YCB1AHII/335e554a-8ff7-4a8f-8868-f9fccf352d44/PDF>
- Marko ERZAR, Klara HORVAT, Zarja KLUN, Maja MARAŽ, Kristjan Mihelič in Drago ŠVAJGER, 2019. Aktivno ustvarjanje glasbe kot način za zmanjševanje socialne anksioznosti mladostnikov – pilotska raziskava. *Bogoslovni vestnik* 79/1. 237–252. <https://www.teof.uni-lj.si/uploads/File/BV/BV2019/01/Erzar2.pdf>
- Christian GOSTEČNIK, 2016: *So res vsega kerivi starši?* Ljubljana: Brat Frančišek.
- Dragica HARAMIJA in Olga DENAC, 2024. Zastopanost glasbenih zvrst v slovenskih mladinskih glasbenih romanih. V: Bojan Kovačič (ur.): *Sodobne raziskave o poučevanju glasbe v Sloveniji*. 205–232. <https://press.um.si/index.php/ump/sl/catalog/book/850>
- David HARGREAVES, Alexandra LAMONT, 2017. *The Psychology of Musical Development*. New York: Cambridge University Press.
- David J. HARGREAVES, Dorothy MIELL in Raymond A. R. MACDONALD, 2009. *What are musical Identities and why are they important? Musical Identities*. New York: Oxford University Press.
- Melita KORDEŠ, 2001. Institucionalna vzgoja mladih v postmoderni. *Socialna pedagogika* 5/4. 393–411. <https://revija.zzsp.org/2001/01-4-393-411.pdf>
- Metka KUHAR, 2002. O telesni samopodobi mladih. *Socialna pedagogika* 6/3. 255–277.

- Eric LACOURSE, Michael CLAES, Martine Villeneuve, 2001. Heavy Metal Music and Adolescent Suicidal Risk. *Journal of Youth and Adolescence* 30/3. 321–332.
https://www.researchgate.net/profile/Eric-Lacourse/publication/226157359_Heavy_Metal_Music_and_Adolescent_Suicidal_Risk/link/s/00b7d5141ce08c38bb000000/Heavy-Metal-Music-and-Adolescent-Suicidal-Risk.pdf
- Vida LESTAN, Luka HVALC, Klara ZUPANČIČ, 2026. *Pank - zgodovina neposlušnosti*. Val 202.
<https://www.rtvsl.si/zabava-in-slog/glasba/pank-zgodovina-neposlusnosti/781336>
- Kaja POJBIČ, 2017. Kakšne vloge igra glasba v človekovem življenju? Brez glasbe nam živeti ni. *Panika: revija Društva študentov psihologije Slovenije*. <http://revijapanika.si/2017/03/25/kaksne-vloge-igra-glasba-v-clovekovem-zivljenju-brez-glasbe-nam-ziveti-ni/>
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. www.fran.si.
- Natalija ŠIMUNOVIČ, Katarina HABE, 2023. Vzvodi identitetnega zorenja v glasbenem izobraževanju. *Glasbenopedagoški zbornik* 19/39. 35–61.
<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-NQOM0PBQ/7508c41d-4493-43b3-9b01-3eaf9512a4fc/PDF>
- Mirjana ULE, 2002. *Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.
- Mirjana ULE, Vlado MIHELJAK, 1995. *Pribodnost mladine*. Ljubljana: DZS.
- Maja ZUPANČIČ, 2009. Mladostništvo. V Ljubica Marjanovič Umek (ur.): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 511–632.
- Staš ŽNIDAR, 2018. *Uporno mladostništvo*. Sensus (Inštitut za psihoterapijo in izobraževanje).
<https://institut-sensus.si/2018/12/16/uporno-mladostnistvo/?cn-reloaded=1>

O avtorjih

Asist. **Ajda Tušar** deluje na Oddelku za glasbo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, ukvarja se z raziskovanjem na področju glasbene pedagogike. Magistrski študij glasbene pedagogike je uspešno zaključila na Oddelku za glasbo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru.

Doc. dr. **Maruša Laure** je docentka na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru in gostujoča raziskovalka na Northeastern University v Bostonu, ZDA. Doktorirala je iz edukacijskih ved, njeno raziskovalno delo pa se osredotoča na področja predšolske vzgoje, slušnega treninga, glasbenih intervencij, izobraževalne tehnologije ter razvoja temeljnih znanj računalništva in informatike v predšolski vzgoji. Njeno delo poudarja integracijo inovativnih pedagoških pristopov za oblikovanje na učečega se osredotočenih učnih okolij, ki podpirajo celostni razvoj posameznikov v različnih starostnih skupinah.